

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи**

Юферова Світлана Василівна

**ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО
КОНСУЛЬТУВАННЯ З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ
КЛІЄНТІВ**

спеціальність 231 Соціальна робота

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-професійною програмою (освітньо-науковою програмою)
«Соціальна робота»

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

*доктор педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи Клименко Ю.А.*

Умань – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ.....	7
1.1. Поняття соціально-психологічного консультування та його види...7	
1.2. Особливості соціально-психологічного консультування батьків.....16	
1.3. Соціально-психологічний супровід сімей і дітей, які отримали травматичний досвід.....	25
РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ КЛІЄНТІВ.....	39
2.1. Особливості транзактно-аналітичного підходу у консультуванні батьків та дітей.....	39
2.2. Ефективність транзактно-аналітичного підходу в консультуванні батьків та дітей.....	52
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	67
ДОДАТКИ.....	73

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Сучасний стан соціально-економічного розвитку сучасного українського суспільства обумовив низку проблем у соціальних відносинах, зміну стереотипів життєдіяльності, невизначеність перспектив, зниження загальнокультурного рівня підростаючого покоління, дефіцит сприятливого соціального середовища для виховання дітей та молоді. Розв'язання зазначених проблем потребують системного втручання в ці процеси соціальних працівників, професійна діяльність яких реалізується у сфері допомоги людям.

Професійна діяльність орієнтована на створення сприятливих умов соціалізації, сприяння всебічному розвитку особистості та задоволення її соціокультурних потреб, а також на допомогу особистості у вирішенні життєвих проблем та відновлення соціально схвалених способів життєдіяльності. Одним з провідних видів професійної діяльності соціального працівника є соціально-психологічне консультування батьків та їх дітей стосовно психологічних, комунікативних, поведінкових та моційних проблем, які виникають в процесі виховання дітей.

Дослідження консультування як виду професійної діяльності соціального педагога вимагає звернення до науково-теоретичних джерел тих галузей знань, де це поняття отримало достатнє наукове обґрунтування. Консультування як процес є предметом дослідження різних галузей наук і сфер людської діяльності: медичної (А.Айви, Б.Ворник, М.Бурно, Б.Карвасарський, О.Карагодіна, В.Макаров В.Менделевич таін.), психологічної – Г.Абрамова, С.Васьківська, С.Гледдинг, П.Горностаї, А.Єлизаров, Р.Кочюнас, О.Красило О.Лютова-Робертс, В.Меновщиков, Р.Мей, Р.Немов, В.Уоллес, А.Чернявська, та ін., соціально-педагогічної (Л.Завацька, А.Капська, Г.Раковська, В.Сорочинська, Т.Шишковецьтаін), соціальної роботи – І.Грига, М.Гуліна, В.Лютий, Т.Семигіна.

Консультативний процес обумовлений взаємодією консультанта і клієнта, що передбачає певний зміст. Успішність консультативного процесу залежить від багатьох факторів, зокрема від адекватного врахування специфіки технологій консультування різних категорій клієнтів. З огляду на це нами було обрано тему магістерського дослідження **«Технології соціально-психологічного консультування з різними категоріями клієнтів»**.

Мета дослідження - на основі теоретичного аналізу охарактеризувати технології соціально-психологічного консультування з різними категоріями

клієнтів та перевірити за допомогою практичного експерименту ефективність транзактно-аналітичного підходу у консультативній роботі з батьками та дітьми.

Відповідно до мети дослідження ми поставили **наступні завдання:**

- 1) визначити поняття соціально-психологічного консультування та виділити його види;
- 2) визначити особливості соціально-психологічного консультування батьків та дітей;
- 3) окреслити особливості транзактно-аналітичного підходу у консультуванні батьків та дітей;
- 4) дослідити ефективність транзактно-аналітичного підходу у консультуванні батьків та дітей.

Об'єкт дослідження – технології соціально-психологічного консультування з різними категоріями клієнтів.

Предмет дослідження – транзактно-аналітичний підхід у консультування дітей та їх батьків.

В процесі дослідження використовувалися наступні **методи дослідження:** теоретичні – аналіз соціально-психологічних, джерел з проблеми дослідження для узагальнення даних, з'ясування сучасного стану досліджуваної проблеми; визначення сутності понять; емпіричні – спостереження, інтерв'ю, бесіда; соціально-психологічний експеримент для перевірки ефективності транзактно-аналітичного підходу у соціально-психологічному консультуванні батьків та дітей.

Експериментальна база дослідження. Уманський Аграрний Ліцей.

Теоретичне значення дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні поняття «соціально-психологічне консультування батьків та дітей», а також у визначенні його видів та особливостей; у збагаченні теоретичних уявлень про транзактно-аналітичний підхід у консультування дітей та їх батьків.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані у процесі фахової підготовки студентів до соціально-психологічного консультування батьків. Результати роботи можуть бути використані в процесі розробки курсів з соціальної роботи, психології, соціальної

педагогіки для студентів закладів освіти, які готують фахівців допомагаючих професій.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні результати дослідження висвітлено на конференції «Спеціальна та інклюзивна освіта»; у Збірнику наукових праць студентів, 2021, тези «Сутність та види соціально-психологічного консультування».

Структура дослідження. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку літератури та додатків. Список використаних джерел нараховує 60 найменувань. Загальний обсяг роботи – 74 сторінки.

ВИСНОВКИ

Згідно першого завдання дослідження нами було визначено поняття соціально-психологічного консультування та визначено його види: Узагальнення визначень консультування в соціально-педагогічній діяльності дозволило нам встановити, що його розглядають як: різновид соціальної послуги; кваліфіковану пораду; технологію надання соціальної допомоги; окремих вид соціально-педагогічної діяльності; напрям соціальної допомоги; процес і засіб втручання спрямований на допомогу клієнту у вирішенні проблем пов'язаних з соціалізацією, оптимізацією соціальних функцій, соціальним вихованням, виробленням соціальних норм життєдіяльності і спілкування.

На основі узагальнення класифікацій видів та напрямів консультативної діяльності соціального педагога ми визначили власний підхід до класифікаційних ознак та видів соціально-педагогічного консультування, а саме:

- за кількістю клієнтів консультування: індивідуальне, групове;
- за тривалістю: короткотермінове (одноразове), довготермінове (проводиться протягом кількох зустрічей), оперативне (швидко скоординоване);
- за видами контакту: очне (безпосередній контакт), заочне чи дистанційне (онлайн консультування, переписка);
- за джерелом передачі інформації (вербальне і невербальне (інформаційні стени));
- за віком клієнтів: консультування дітей, підлітків, молоді, людей похилого віку;
- за змістом проблеми: інтимно-особистісне, соціально-правове, психолого-педагогічне;
- за функціями: інформаційне, підтримуюче, посередницьке, організаційне.

Реалізуючи друге завдання дослідження, ми визначили особливості соціально-психологічного консультування батьків та дітей.

За результатами проведеного дослідження ми виявили, що основою соціально-психологічного консультування виступає вікова психологія. Соціально-психологічне консультування спрямоване на рішення найважливішої задачі вікової психології – завдання систематичного контролю за ходом психічного розвитку дітей в цілях його оптимізації і корекції. На відміну від інших видів консультування, предметом соціально-психологічного

консультування батьків і дітей є динаміка і зміст психічного розвитку дитини (підлітка) на кожній віковій стадії розвитку, тобто індивідуальні особливості вікового розвитку.

Змістовна специфіка соціально-психологічного консультування базується на проблемах психічного розвитку дитини. Відповідно до загальної схеми соціально-психологічного консультування, отримані відомості групуються в чотирьох основних розділах:

- 1) стан здоров'я;
- 2) зведення про особливості соціальної обстановки, в якій дитина виховується і зростає;
- 3) дані про особливості поведінки та діяльності дитини;
- 4) диференційована характеристика розвитку пізнавальної і емоційно-особистісної сфер дитини.

Згідно **третього завдання дослідження** було окреслено особливості транзактно-аналітичного підходу у консультуванні батьків та дітей.

1) Транзактно-аналітичний підхід передбачає, що за будь-якою проблемою чи розладом дитини стоїть той чи інший психологічний голод;

2) Якщо психологічні потреби дитини не задовольняються – це так само призводить до проблем зі здоров'ям, розвитком, поведінкою;

3) Виявлення та задоволення психологічних потреб дитини призводить до послаблення чи зникнення симптомів;

4) Психологічні потреби є вирішальними для формування особистості дітей і зберігають свою актуальність для дорослих людей;

5) Вчення Транзакційного аналізу розглядає три види психологічних потреб або «голодів»: потреба у стимулах, потреба у визнанні і потреба у структурі.

Згідно четвертого завдання було досліджено ефективність транзактно-аналітичного підходу у консультуванні батьків та дітей.

Транзактно-аналітичний підхід з визначення психологічних потреб або голодів був застосований у консультуванні 10 дітей від 8 до 12 років (7 хлопчиків та 3 дівчинки) та їх батьків. Робота з дітьми, які мали ті чи інші труднощі емоційного, комунікативного та поведінкового характеру та їх батьками

відбувалася як за ініціативи батьків так і фахівця. Представимо загальний опис проблем та відхилень дітей у таблиці.

Проблеми дітей	Кількість дітей, які мали дану проблему у відсотковому співвідношенні
Агресивність, порушення кордонів інших людей	60 % (4 хлопчики і 2 дівчинки)
Слабкий контроль імпульсів	50 % (3 дівчинки і 2 хлопчики)
Опозиційна поведінка	40 % (3 хлопчики і одна дівчинка)
Недостатня здатність фокусувати увагу	30 % (2 хлопчики і 1 дівчинка)
Порушення правил	70 % (4 дівчинки і 3 хлопчики)
Низький рівень емоційної грамотності (недостатнє розуміння власних емоцій)	70 % (5 хлопчиків і 2 дівчинки)
Низька успішність	40 % (2 хлопчики і 2 дівчинки)
Проблеми в комунікації з однолітками	60 % (4 хлопчики і 2 дівчинки)
Низька толерантність до фрустрації	50 % (3 хлопчики і 2 дівчинки)
Розлади неврологічного та психіатричного характеру (депресивність, конверсійний розлад, obsесивно-компульсивний розлад)	30 % (2 хлопчики і 1 дівчинка)

Отримані результати дають змогу констатувати, що транзактно-аналітичний підхід має достатньо високу ефективність у консультуванні дітей та їх батьків. Проведений експеримент продемонстрував можливість досягнення значних результатів у роботі з запитамі дітей та батьків стосовно соціально-психологічних, а також деяких неврологічних та психіатричних проблем дітей у достатньо короткий термін.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Подальшого дослідження потребують дослідження щодо можливостей застосування транзактно-аналітичного підходу в роботі з молоддю, з парами та молодими сім'ями.